

এজন বজা আছিল

শ্রীৰাধিকামোহন ভাগৱতী

লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল

গুৱাহাটী • অসম

প্ৰকাশক :

শ্ৰীবিচিত্ৰনাৰায়ণ দত্তবৰুৱা, বি-এল

লয়াছ' বুক ষ্টল

গুৱাহাটী, অসম

প্ৰথম প্ৰকাশ : ১৯৬৮ চন

মূল্য : ২.০০ টকা

মুদ্ৰক :

শ্ৰীকালীচৰণ পাল

নবজীৱন প্ৰেছ

৬৬ গ্ৰে ষ্ট্ৰীট, কলিকতা-৬

শ্ৰীমন্ত শংকৰ

চেনেহৰ মিছা, শংকৰ, বঞ্জু, জিত ভাইটি-ভনীহঁত,

কল্পনা-ৰাজ্যত ভূমুকি মৰা এখন দেশৰ সাধু কেইটামান
বুটলি আনি নকৈ সজাই-পৰাই তোমালোকৰ হাতত তুলি
দিলোঁ। তোমালোকে পঢ়ি ভাল পালেই পৰিশ্ৰম সাৰ্থক
হৈছে বুলি মানিম।

গুৱাহাটী

১৫ আগষ্ট, ১৯৬৭ চন

শ্ৰীৰামিকামোহন ভাগৱতী

আৰু একেবাৰ

সাধু কেইটা একেজুকি কৰি তোমালোকলৈ বুলি দিব
পৰাৰ গুৰিতে যিজন, সেই সদানন্দ পুৰুষ শ্রদ্ধেয়
ত্ৰিবিচিত্ৰনামায়ণ দত্ত বৰুৱাদেৱলৈ এইখিনিতে কৃতজ্ঞতা
জনালোঁ।।

ৰা. মো. ভা.

থপতে থোৰা সাধু কেইটা.....

এজন বজা আছিল	...	...	১
শেন আৰু কাউৰী পোৰালি		...	১০
এন্দুৰ মহাৰাজৰ কথা	...	...	১৫
ৰূপত বিভোল শিয়ালৰ কথা		...	২০
টুনী, চিলনী আৰু শেন	...	...	২৩
বেয়া বজা ভাল হল কেনেকৈ		...	২৭
শিয়াল বপুৰাৰ বুদ্ধি	...	...	৩২
শহা, শিয়াল আৰু কুকুৰনেছীয়া বাঘ		...	৩৭
কাছ আৰু কেকোৰা	...	...	৪৩
চিকাৰী, শিয়াল আৰু নাহৰ ফুটুকী		...	৪৬
ভালুক আৰু মালী	...	...	৪৯

এজন ৰজা আছিল

দান, দয়া, মানুহৰ ডাঙৰ গুণ। এই গুণৰ বিকাশ হলে মানুহৰ মহত্ব প্ৰকাশ পায়। অৱশ্যে মনৰ জোখাৰে দান কৰিবলৈ মানুহৰ সম্বলৰো প্ৰয়োজন। আকৌ কিছুমানে সমল থাকিলেও দান কৰিব নোৱাৰে, সেই অনুসাৰে মন নাই। কিন্তু দয়াৰ নিমিত্তে মানুহৰ সমলৰ প্ৰয়োজন নাই। মহৎ গুণবোৰৰ বিকাশৰ ওপৰতে মানুহৰ চৰিত্ৰ নিৰ্ভৰ কৰে। সাধাৰণ আৰু অসাধাৰণ মানুহৰ মাজৰ প্ৰভেদো ইয়াতেই নিৰ্ভৰশীল। ক্ষমা, দান, দয়া, সততা আদি বিশেষ গুণ থকা লোককেই মহাপুৰুষ বুলি কোৱা হয়।

বহু দিনৰ আগৰ কথা। পাৰস্য দেশত আদিলশ্বাহ নামেৰে এজন ৰজা আছিল। তেওঁৰ দিনত ৰাজ্যত কোনো পিনে আলৈ-আহকাল নাছিল। সকলো প্ৰজা সুখেৰে বসতি কৰিছিল। ৰজাই শ্যায় বিচাৰ আৰু সমান ব্যৱহাৰেৰে সকলোকে

সন্তোষ দিব পাৰিছিল। সেইবাবে ৰাজ্যত কেনিও চুলি এফালমানো অগ্ৰায় নাছিল।

ৰজাই নিতৌ খাবলৈ নোপোৱা লোকক মাতি খাবলৈ পাৰ্য্যমানে আহাৰ দিছিল। তেওঁৰ ৰাজ্যত কোনো দুখতে পৰি থকাটো ৰজাই ভাল নাপাইছিল বাবেই তেওঁ প্ৰজাক এনেদৰে খুৱাই-বুৱাই সন্তোষ ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। ৰজাৰ এনে কামৰ নিমিত্তে প্ৰজাৰ মুখত ৰজাৰ প্ৰশংসাৰ শেষ নাছিল। **প্ৰজাৰ সন্তোষ লগোৱাটো** ৰজাৰ ঘাই কাম। সকলে প্ৰকাৰে সন্তোষ দিবলৈ প্ৰচেষ্টা কৰাত ৰজা গৰাকীৰ নাম-যশ ৰাজ্যত বৈ বৈ গৈছিল। ৰজাৰ সন্তোষ গুণবোৰে প্ৰজাকো মুহি থৈছিল আৰু প্ৰজাৰ মনতে এনে সজ গুণ আচৰিবলৈ হেঁপাহ জাগিছিল। সেইবাবেই ৰজা আৰু প্ৰজাৰ উমৈহতীয়া চেষ্টাৰ বলত ৰাজ্যৰ সকলো পিনে নদন-বদন হৈছিল।

এদিনৰ কথা। ৰজাৰ হাউলিত হোৱা কোৱে সকাম উপলক্ষে ৰজাই গোটেই দিনটো বহুতে লোকক খুৱাইছিল। তাৰ পিছত তেওঁ নিজ হাতে দুখীয়া-নিচলা, সাধু-সন্ন্যাসীক টকা-পইছা, কাপোৰ কানি দান কৰিছিল। ইয়াৰ পিছতহে ৰজাই নিতৌ আহাৰ খাই সন্তোষ মনেৰে নিশা শয়্যাত পাৰিছিল মন সন্তোষে থাকিলে নিশা টোপনিও হয় গভীৰ ৰজাৰো গভীৰ টোপনি হৈছিল। উষা কালত ৰজা এটা সপোন দেখিলে। ৰবা,—উষাকালনো কা

বোলে বাক জানানে? যি সময়ছোৱাত পখীয়ে বাহত পাখি কোবাই কিন্তু বাহ নেৰে, এনে সময়কেই উষাকাল বুলি কোৱা হয়। ৰজাই এনে উষাকালত সপোনতে পকা দাড়ি চুলি থকা এজন সন্ন্যাসীক তেওঁৰ সমুখত থিয় দি থকা দেখিছিল। ৰজাক সম্বোধি সন্ন্যাসীজনে কৈছিল :

“মহাৰাজ, এতিয়ালৈকে আপুনি সজকামেৰে সকলোকে সন্তোষ দিব পাৰিছে। আপোনাৰ কামত প্ৰজা যেনেকৈ আনন্দিত হৈছে সেইদৰে ভগৱানেও বৰ সুখ পাইছে। ভগৱান আপোনাৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হৈছে। আপুনি এতিয়ালৈকে যি পৰিমাণৰ দান-দক্ষিণা কৰিছে সেই সকলোখিনি ঘূৰাই দিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে। তদুপৰি তেওঁ আপোনাক মহা মূল্যবান উপহাৰ এটাও দিবলৈ ভাবিছে। এই উপহাৰৰ তুলনা নাই। হীৰা মণি মুকুতা আদিতকৈয়ো এই উপহাৰ বহু গুণে মূল্যবান। আপুনি ঘোঁৰাত উঠি পূব পিনলৈ যাওক আৰু তেতিয়াই এই উপহাৰ পাব।”

ৰজা ধৰপ কৰে উঠি বহিল। আচৰিত সপোনৰ কথা শুৱাৰি ৰজা চিন্তাত পৰিল। মনৰ খু-দুৱনিও বাঢ়িল। সন্ন্যাসীৰ কথাৰ প্ৰমাণ লবলৈকে ৰজাই পুৱা সৈন্য়-সামন্ত লৈ ঘোঁৰাত উঠি পূবলৈ যাত্ৰা কৰিলে। আন আন লোকৰ আগত তেওঁ ভ্ৰমণ কৰিবলৈ যাব বুলিহে জনালে। তেওঁ সপোনৰ কথা ককো নজনাই থাপে গোপে থলে।

কিছুপৰ যোৱাৰ পিছত বজা এখন বনৰ কাষত উপস্থিত হ'ল। দৈৱৰ কি বল, তেওঁ তাতে সঁচাকৈয়ে এজন সন্ন্যাসীক লগ পালে। বজাই আথে-বেথে সন্ন্যাসীক নিশাৰ সপোনৰ কথা জনালে। সন্ন্যাসীয়ে বজাৰ কথাত সন্তোষ পালে। এনেয়ে আদিলশ্বাহ বুলিলে বুলিবলৈ নাই, তাতে তেওঁ ইমান দিনে মনৰ হেপাহত গোপনে ৰখা সা-সম্পত্তিৰ কথা মনে বিচৰাজনক কবলৈ সুবিধা পাই সন্ন্যাসীৰ গা সাতখন আঠখন লাগিল। সন্ন্যাসীয়ে বজাক কলে—
 “মহাৰাজ, মই সোঁ পাহাৰটিত থকা গুহা এটাত বাস কৰোঁ। শুনিছোঁ সেই গুহাটোৰে কোনো ঠাইত অজস্ৰ ধন-সম্পত্তি আছে হেনো। আপুনিতো জানেই, আমাৰ ধন-সম্পত্তিৰ লোভ নাই, সেইবোৰে আমাৰ কোনো হিত সাধন কৰিবও নোৱাৰে। আপুনি অতি প্ৰজাৰজক বজা। সেইবোৰ আপোনাৰ হাতত পৰিলে প্ৰজাৰেই কামত আহিব। এতিয়া কথাটো ৰাজিতা খাই পৰিছে। আপুনি বিচাৰি চাওকচোন। আমাক সেইবোৰ নালাগে। ধন-বস্তুতকৈয়ো ডাঙৰ বস্তু আমাক ভগৱানে দিছে। এতিয়া মনৰ আনন্দতে আছোঁ। আপুনি দয়া কৰি সেইবোৰ বিচাৰি লওক। আমালৈ ভাবিব নালাগে। ধন-বস্তু আছে বুলি কোৱা হৈছে যেতিয়া আমাৰো বিশ্বাস সেইবোৰ আপুনি পাবই পাব, তাতে সপোনতো আপুনি নিৰ্দেশ পাইছে। মই মাত্ৰ তাৰ কথা দঢ়াইহে কলোঁ।”

কথা মতে কাম হ'ল। বজাই অতি বিশ্বাসী লোকেৰে সেই ধন-বস্তু বিচাৰি গুহাত সোমাই চলাথ কৰিলে। এনেতে হঠাৎ বজাই এটা শিলৰ তলত কিবা এটা চিকমিকাই থকা দেখিবলৈ পালে। বজাৰ চকু খিৰ হ'ল। তেওঁ শিলটো আঁতৰাই দেখিলে—অপ্ৰাবিত হীৰা-মুকুতা, একোটাইঁত হাড়িত ভৰাই থোৱা আছে। বজাই লগত নিয়া ঘোঁৰা-বোৰত সেইবোৰ উঠাই দিলে। সকলো হাড়ি উঠোৱাৰ পিছত বজাই দেখিলে—হীৰা-মণিৰে কাম কৰা এটা চিকুন পেৰা। পেৰাটো বন্ধ কৰা আছিল। বজাই তেওঁৰ সমুখতে পেৰাটো ভাঙিবলৈ আদেশ দিলে। পেৰাটো ভঙাত তাত জিকমিকাই থকা পাটৰ কাপোৰৰ বুৰা এটা দেখিবলৈ পালে। তবধ মানি বজাই পাটৰ কাপোৰৰ বুৰাটো নিজেই মেলিলে। কাপোৰত পাৰস্য ভাষাত এনেদৰে লেখা আছিল—

“মই সাত ৰাজ্যৰ অধিপতি। আদিলশ্বাহ বজাৰ গুণৰ সীমা নাই। ধাৰ্মিক ৰজাহিছাপে তেওঁৰ তুলনা বিৰল। মোৰ বহুদিনৰ সঁচি ৰখা এই ধন-সম্পত্তি-বোৰ তেওঁৰ হাততে অৰ্পণ কৰি স্থখী হলোঁ। পাট কাপোৰৰ লেখা ময়েই তেওঁৰ নিমিত্তে থলোঁ। ইয়াত যিবোৰ কথা মই লিখিলোঁ সেইবোৰ পঢ়িলে আদিলশ্বাহৰ ধন-সম্পত্তিৰ লোভ লেশমানো নাথাকিব।”

অনেক সজ-উপদেশ পূৰ্ণ আছিল পাট কাপোৰৰ লেখা। কিন্তু উপদেশ যদি কাৰ্য্যত লগোৱা নহয় তেনে উপদেশৰ জানো কিবা মূল্য থাকিব পাৰে? তাতোকৈ সেইবোৰৰ লেখিয়া কথাবোৰ আখৰে আখৰে পালন কৰি যি জনে জীৱনটোকে পাত কৰিছে এনে লোকক নিজ চকুৰে নেদেখিলেও উপদেশবোৰৰ মহত্বৰ প্ৰতি আকৰ্ষণ নাবাঢ়ে। সেয়েহে কোৱা হয়, আপুনি আচৰি ধৰ্ম্ম আনক শিকায়। গুৰুৱে নিজে আচৰণ কৰি তেনেদৰে আচৰণ কৰিবলৈ শিষ্যক শিকায়। সেইবাবেই গুৰুৰ আন এটা নাম আচাৰ্য্য—অৰ্থাৎ যাৰ আচৰণ অনুকৰণ কৰা উচিত। অন্ধকাৰৰ পৰা পোহৰলৈ নিব পৰা বাবে এনে লোকক বোলা হয় গুৰু। আৰু তেওঁৰ আচৰণ ব্যৱহাৰ আনে আচৰণ কৰিও জীৱন মহৎ আৰু মহীয়ান কৰিব পাৰে।

সম্ভবতঃ পাট কাপোৰত যিবোৰ উপদেশ দিয়া হৈছিল সেইবোৰো প্ৰকৃততে আচৰণ কৰিব পাৰি। তাৰেই দৃষ্টান্ত দেখুৱাবৰ নিমিত্তে পাট কাপোৰত লেখা আছিল এই বুলি—আদিলশ্বাহ মহাৰাজ যদি আৰু কিছুদূৰ কষ্ট কৰি যায়—তেওঁ পাব সাৰণ দ্বীপ নামে এখন ঠাই। ইয়াতেই দামোদৰ নামেৰে এজন ব্ৰাহ্মণ আছে। এই ব্ৰাহ্মণ গৰাকী অতি ধাৰ্ম্মিক লোক। তেওঁৰ মুখত বজাই আৰু কাহিনী শুনিবলৈ পাব আৰু বজাই এইবোৰ শুনি নিজেই বুজিব পাৰিব

কিৰূপত ইয়াত কোৱা উপদেশবোৰ কামত খটুৱাব পৰা যাব।

হীৰা মণি-মুকুতা ঘোঁৰাত বোজাই কৰি বজা ৰাজ্যলৈ ঘূৰি আহিল। কিন্তু তথাপিহে তেওঁৰ মনৰ খু-ছৱনি মাৰ নগল, বৰং ভুল পানীত শিলগুটি দলিয়ালে এটাৰ পিচত এটাকৈ ঢৌ উঠাৰ দৰেই ৰজাৰ মনত ঢৌ আহিল আৰু মাৰ গল। ৰজাই কোনোপধ্যে মনত শান্তি নাপালে। এদিন ৰাজ্যৰ সকলো ভাৰ মন্ত্ৰীৰ ওপৰত অৰ্পি ৰজাই অকলে এইবেলি সাৰণ দ্বীপ অভিযুখে যাত্ৰা কৰিলে। কত ৰাজ্য পাব হল, কিন্তু সাৰণ দ্বীপ নামৰ ঠাই তেওঁ নাপালে। তথাপি ৰজা বিতত নহল। আনহাতে, এনে কথা মিছা বুলি তেওঁ ভাবিবই নোৱাৰে, কাৰণ ইয়াৰ পূৰ্বৰ সকলো কথাই আখৰে আখৰে ফলিয়াই গৈছে। ৰজাই আশা নেৰি সাৰণ দ্বীপ বিচাৰি আগবাঢ়ি গল। শেহান্তৰত বহুত দিনৰ মূৰত ৰজা সেই দ্বীপত উপস্থিত হল। ইজন সিজনক সুধি-মেলি বৰ কষ্ট কৰিহে ৰজাই দামোদৰ ব্ৰাহ্মণৰ কুটীৰৰ সন্ধান উলিয়ালে।

অটব্য অৰণ্যৰ মাজত ব্ৰাহ্মণৰ কুটীৰটো। কুটীৰৰ চৌদিশত নানা ফুলে—মোক তোল মোক তোল হৈ আছে। গছৰ ডালত পৰি চৰাইবোৰে আপোন মনেৰে গীত জুৰি আছে। এক সুশান্ত পৰিবেশ, চালে চকুৰোৱা। এনে পৰিবেশৰ মাজত ৰজাৰ বুকু

চিৰিং কৰি মাৰিলে। তেওঁৰ ভাব হল, এনে শান্ত পৰিবেশত প্ৰবেশ কৰি তেওঁ কিবা জগৰেই লগালে নেকি? ব্ৰাহ্মনকেই বা তেওঁ কি বুলি সম্বোধন কৰিব? মাত মাতি ধীৰমতি ব্ৰাহ্মণক অশান্তি দিবনো কি বুলি? অনেক ধৰণৰ ভাব বজাৰ মনলৈ আহিল। কিন্তু ব্ৰাহ্মণৰ পৰ্ণ কুটীৰ নো পাওঁতেই নিপোটল চিকুণ ব্ৰাহ্মণজনে কুটীৰৰ দুৱাৰ-মুখৰ পৰাই হাঁহি হাঁহি বজাক সম্বোধন কৰি কলে,—“কোনো ভয় নাই, আপুনি নিৰ্ভয়ে আহক, আপোনাৰ সৰ্ব্বতো প্ৰকাৰে মঙ্গল হওক।” আকাৰ-প্ৰকাৰ শ্ৰী-চেহেৰা দেখি বজাৰ বুজিবলৈ বাকী নাথাকিল যে সেইজনেই জানী ব্ৰাহ্মণ গৰাকী। বজাই মূৰ দোৱাই প্ৰণাম জনালে। ব্ৰাহ্মণেও বজাক সাধ-পোচ কৰি তেওঁৰ নাম ধাম সুধিলে।

বজাই নিজৰ পৰিচয় দি সকলো কথা কেই আয়োপান্ত বিবৰি কলে। কথাবোৰ শুনি ব্ৰাহ্মণে মিচিকিয়াই হাঁহি মাৰি গিৰিসাই ক’লে—“মহাৰাজ আপোনাৰ জীৱন কৃত্যৰ্থ। আপুনি হুল্লভ মনুষ্য জনম লভিছে। তাতে বজা হৈ কত ভোগ-বিলাসৰ মাজত মজি থকাৰ সুবিধাও পাইছে। তথাপি আপুনি এইবোৰত ভাল যোৱা নাই—আপোনাৰ জীৱন ধন্য—শত ধন্য! ইমান দূৰ দেশ বাটকুৰি বাই আহি নজনাক জনাৰ ধাউতিৰ অতি উত্তম দৃষ্টান্ত আপুনি দাঙি ধৰিছে। আপোনাৰ দৰে ধাউতি

নাথাকিলে জান লাভ কৰা টান। আকৌ আপোনাৰ লেখিয়া লোকো বিৰল। মহাৰাজ, সাধ্যমানে মই আপোনাৰ জানৰ হেপাহ মাৰ নিয়াবলৈ যত্ন কৰিম। আপুনি চিন্তা নকৰিব।”

বজা বহুত দিন ব্ৰাহ্মণৰ লগত থাকিল। সেই কালছোৱাত ব্ৰাহ্মণে বজাক বহুত কাহিনী শুনালে। এইবোৰ অতি প্ৰাচীন কালৰ কাহিনী হলেও ইয়াৰ সাৰ ভাগ পুৰণি হোৱা নাই। যিবোৰ কাহিনীয়ে তাহানি কালৰ বজাক জানী কৰিছিল, আজিও সেইবোৰ পুৰণি কাহিনীয়ে নতুনকৈ তোমালোকক শিক্ষাৰ সমল দিব পাৰে। মানিলে এইবোৰ আমাৰ প্ৰাচীন ভাৰতৰ পঞ্চতন্ত্ৰ, হিতোপদেশ আদিৰ কাহিনী-বোৰৰ দৰেই শিক্ষাপ্ৰদ কাহিনী হ’ব। পঞ্চতন্ত্ৰৰ হিতোপদেশৰ কথা তোমালোকে জানা চাগৈ। এতিয়া পুৰণি দেশখনৰ সাধু শুনাইকটোন—তোমালোকৰ পাখিলগা মনৰ জুৰণি হব বুলি আশা কৰিছোঁ।

শেন আৰু কাউৰী পোৱালি

বহু দেশ ভ্ৰমণ কৰি এজন সন্ন্যাসী এখন নিৰ্জন বনত উপস্থিত হল। টিকা ফটা ৰ'দত তত্ নাপাই তেওঁ এজোপা বৰ গছৰ তলত জিৰালে। হঠাতে গছৰ ডালৰ মাজত পাখি কটলাই থকা চৰাই এটা তেওঁ দেখিলে। বিয়াগোম চৰাই দেখি তেওঁ তবধ মানিলে। বহু পৰৰ মূৰতহে তেওঁ জানিব পাৰিলে যে সেইটো শেন চৰাই। শেন চৰাইটোৰ নখত কিহৰাৰ কেঁচা মঙহ ওলমি আছিল। সি তাৰ জোঙাল ঠোঁটেৰে মঙহ টুকুৰা টানি-আজুৰি আছিল; কিন্তু সন্ন্যাসীয়ে দেখিলে, শেনটোৱে সেই মঙহ খোৱা নাই। তেনেহলে শেনটোৱে কিয় তেনেকৈ মঙহ ছিঙিছে? সন্ন্যাসী ভেৰা লাগি চাই থাকিল, ইয়াৰ বহুৰুজ লবলৈ তেওঁ চেষ্টা কৰিলে। তেওঁ দেখিলে, শেনটোৱে আন এজোপা গছৰ পিনে বাৰে বাৰে উৰা মাৰিছে। সেই জোপা গছত এহাল কোৱা-কাউৰীয়ে বাহ লৈছিল। কিন্তু দৈৱৰ কি ছবিপাক—পোৱালি বুজন নো-হওঁতেই কোৱা-কাউৰী হাল মৃত্যুৰ মুখত পৰিল। পোৱালি ছটাহে আছিল। সিহঁতে চি-চিঞাইছিল। কিন্তু কোনে সিহঁতক দিব

মুখত আহাৰ! সেই শেন চৰাইটোৱে কেঁচা মঙহ ঠোঁটেৰে টানি-আজুৰি চিঙি সেইদৰে বাৰে বাৰে উৰা মাৰি কাউৰীৰ বাহত পৰিছিল আৰু কাউৰী-পোৱালি ছটাৰ মুখত মঙহ দিছিল। এধানিমান পোৱালি ছটাই মাকে আহাৰ দিলে আহাৰ খোৱাৰ দৰেই আহাৰ খাইছিল। শেন চৰাইটোৱে মঙহ শেষ হলে পুনৰ মঙহ বিচাৰি উৰা মাৰিছিল। ক্ষণেক পিছতে আকৌ কাউৰী-পোৱালিৰ মুখত আহাৰ দিছিল বাৰে বাৰে।

ঘটনা দেখি সন্ন্যাসী অবাক হ'ল। অজান আনন্দত সন্ন্যাসীৰ হৃদকুৱেদি হৃধাৰি লোতক বৈ আহিল—কি মহিমা ভগবানৰ! ভগবানৰ দয়াৰ কি সুন্দৰ দৃষ্টান্ত! হায় অসহায় কাউৰী পোৱালি! নিচেই সৰুতে মাকে সিহঁতক এৰি থৈ গুচি গ'ল। কিন্তু সেইবুলি ভগবানে সিহঁতক ত্যাগ কৰা নাই। নিজে উৰা মাৰি গৈ ভোকৰ জোখাৰে আহাৰ গোটাবৰ শক্তি সিহঁতৰ নাই; কিন্তু পৰম কৰুণাময় ভগবানে সিহঁতৰো খাচৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। এই জগতখন ভগবানৰ কৰুণাৰ অক্ষয় ভাণ্ডাৰ। এই জগতত কোনো জীৱই আহাৰৰ অভাৱত মৰিব লগা হোৱা নাই। ভগবানে সকলোৰে বাবে আহাৰৰ দিহা কৰিছে। আনকি শত্ৰুৱেও কেতিয়াবা অসহায় অৱস্থাত আহাৰৰ যোগান ধৰি জীৱন ৰক্ষা কৰিছে। অথচ, মই এমুঠি আহাৰ বিচাৰি দেশ-বিদেশ ভ্ৰমণ

কৰি ফুৰিছে। সংসাৰ ত্যাগ কৰি সন্ন্যাসী হৈছে। কিন্তু সংসাৰৰ মানুহৰ দ্বাৰাৰে দ্বাৰাৰে এমুঠি আহাৰ ভিক্ষা কৰি আহাৰ মুঠিৰ বাবে দুৰ্লভ সময় পাব কৰিছে। ভৰিৰ বাথলু ছিঙিছে, কিন্তু তথাপি মোৰ আহাৰৰ যোগান পূৰ্ণ হোৱা নাই। হয়তো এই মোৰ নিজৰেই দোষ। ভগবানৰ দয়াৰ ওপৰত সন্ন্যাসী হৈও বিশ্বাস স্থাপন কৰিব পৰা নাই আজি মই এই সিদ্ধান্ত কৰিলোঁ—মই আৰু ঘৰে ঘৰে ভিক্ষা কৰি নুফুৰোঁ। কোনো নিজান ঠাই বহি ভগবানৰ ধ্যান কৰিম। ভগবানৰ কৰুণা নিমিত্তেই যেনেকৈ এই অসহায় কাউৰী-পোৱালি ছটাই মাকক হেৰুৱাইও আহাৰ পাইছে—ময়ো আহাৰ পাম। ভগবানে নিশ্চয় কৃপা কৰিব।”

সন্ন্যাসীয়ে এনে সংকল্প কৰি সেইমতে এডোখৰ নিজান ঠাইত নীৰৱে বহি ধ্যান কৰিবলৈ ধৰিলে। দিনৰ পিছত ৰাতি, ৰাতিৰ পিছত দিন পাৰ হ’ল। কিন্তু সন্ন্যাসীৰ সমুখত কোনেও আহাৰ আনি নিদিলে। ক্ৰমে ক্ৰমে সন্ন্যাসী দুৰ্বল হৈ পৰিল। তেওঁ ধ্যান-ধাৰণা কৰিব নোৱাৰা হ’ল, হাতৰ জপৰ মালা হাতৰপৰা সৰি পৰিল, বহা ঠাইৰ পৰা উঠিবকৈ নোৱাৰা হ’ল সন্ন্যাসী। ঈশ্বৰৰ কৰুণাৰ তথাপি নহ’ল বৰষণ।

কিন্তু এদিন ভৰ দুপৰত দেৱদূত এজন আহি সন্ন্যাসীৰ সমুখত উপস্থিত হ’ল। দেৱদূত গৰাকীয়ে

সন্ন্যাসীক কলে—“হে তপস্বী, ভগবানে মোক তোমাৰ কাষলৈ কেটামান কথা কবলৈ পঠাই দিছে, শুন। ভগবান সৰ্ব-শক্তিমান, তেওঁ ইচ্ছা কৰিলে সকলো অসম্ভৱ সম্ভৱ কৰিব পাৰে। তেওঁৰ ইচ্ছাৰ অবিহনে

বিশ্ব-চৰাচৰৰ একো সৃষ্টি হোৱা নাই, আনকি গছৰ পাত এটাও তেওঁৰ ইচ্ছা নহলে নলৰে। এক টলিকতে সকলো কৰিব পাৰিলেও তেওঁ তেনেকৈ কোনো কাম নকৰে। সকলো কামৰেই এটা নিয়ম আছে। ভগবানৰ সৃষ্টিৰ যিবোৰ নিয়ম আছে সেইবোৰ বুজিবৰ নিমিত্তেও জীৱক ভগবানে শক্তি দিছে। বিশেষকৈ মানুহৰ এই ক্ষমতা আছে বাবেই মানুহক শ্ৰেষ্ঠ জীৱ বুলি কোৱা হয়। পৰিশ্ৰম কৰি

আহাৰ যি গোটাৰ পাৰে তেনে জীৱৰ মুখত তে
আহাৰ নিদিয়ে—এই কথা মনত ৰখা উচিত। বন
শেন চৰাই আৰু কাউৰী-পোৱালিৰ দৃষ্টান্ত দেখি তুমি
কাউৰী-পোৱালিৰ আদৰ্শ ল'বলৈ বিচাৰি তোমাৰ
এই দশা হৈছে। কিন্তু তুমি শেন পখীৰ দৰে হোৱা
উচিত আছিল। অসহায় জীৱক সহায় কৰা
কাউৰী-পোৱালিহাল অতি অসহায়। নিজে আহাৰ
গোটাৰ শক্তি সিহঁতৰ নাই বাবেই ভগবানে সিহঁত
আহাৰৰ দিহা কৰিছে। তুমিতো সিহঁতৰ দৰে
অসহায় নোহোৱা, নোহোৱা অক্ষম অথবা দুৰ্বল
মানুহহিছাপে তোমাৰ জ্ঞান আছে, বুদ্ধি আছে
ভাল-বেয়া বাছ-বিচাৰ কৰি প্ৰকৃত পথ লব
যোগ্যতা তোমাৰ আছে। তুমি তোমাৰ আহাৰ
দিহা কৰা; দুৰ্বল, অসহায় জীৱক সহায় কৰা
ভগবানে তোমাৰ ওপৰতে কৃপা বৰ্ষণ কৰিব। কৃপা
পাবলৈ উপযোগী হ'ব লাগিব। নিয়ম মতে আচৰ
কৰিলেহে ভগবানৰ কৃপা পাবৰ যোগ্য হ'ব পাৰি-
এয়ে ভগবানৰ ৰাজ্যৰ নিয়ম।”

এইখিনি কথা কৈ দেৱদূত অন্তৰ্ধান হ'ল।

এন্ধুৰ মহাৰাজৰ কথা

এজন খেতিয়কে প্ৰচুৰ খেতি কৰি ভড়াল
ভৰাই থৈছিল। তাৰে পৰা পাৰ্শ্বমানে ধান বিক্ৰী কৰি
জীৱিকা উলিয়াইছিল তেওঁ। কিন্তু এবাৰ তেওঁৰ মনলৈ
ভাব আহিল—হাড়ক মাটি কৰি, তেজক পানী কৰি
খেতি কৰিছোঁ; লাগ বুলিলেই আগ পিচ নাভাবি
ভড়ালৰ ধান বেচি প্ৰয়োজন নহলেও বস্তু কি নি মন
যোগাইছোঁ। কিন্তু এদিন এনে দিনো আহিব পাৰে
যেতিয়া হয়তো মাটিত পানীৰ অভাৱৰ নিমিত্তেই
এগোছা ধান পুতিব নোৱাৰিম। হয়তো আকালৰ
বাবে ইমান খেতি কৰিও এমুঠি ভাত পেটত পেলাব
নোৱাৰিম। তেতিয়া বাক কি দশা হ'ব?

ভৱিষ্যতৰ কথা ভাবি খেতিয়কজনে সেইবেলিৰ
হোৱা হোৱা ধানকে কিছু এফলীয়া কৰি এটা গুটি-
ভড়াল কৰি ঠাই খুৱাই থলে। দুৱাৰত তলা মাৰি
চোৰ-চাৰিৰপৰা সাৱধান হৈ থাকিল।

কিন্তু ইফালে কি হ'ল জানা? এটা এন্ধুৰে
ঘূৰি পকি ফুৰি এনেদৰে জমা হৈ থকা ধানৰ
ভড়াল পাই তাতে বসতি আৰম্ভ কৰিলে। ধানৰ
দ'মৰ মাজত কোনোমতো বিস্কা এটা কৰি সামান্য

এডোখৰ ঠাই উলিয়াই ললে! তাতেই বহি থাকি ভোক লাগিলেই ভৰিটো লৰাই দি ওপৰৰ পৰা সৰি পৰা ধান খায় মহা আনন্দেৰে দিন কটাবলৈ ধৰিলে।

ভাগ্যবান এন্দুৰৰ সকলো পিনৰ পৰা আনন্দ উপচি পৰিল। কিন্তু সিনো অকলে থাকে কেনেকৈ? লগে লগে সি তাৰ পাৰিষদবৰ্গ জোগাৰ কৰিলে। পাৰিষদবৰ্গ ভৰি পৰাত এন্দুৰে ৰাজ্য পাতি মহাৰাজ হ'ল। (মনতো সি তেনেদৰেই ভাবিছিল।) নিচলা এন্দুৰ গৈ ভোকোহা এন্দুৰ হ'ল। সি ভাবিলে—“ভগবানৰ ৰাজ্যত সকলো সম্ভৱ। একো আহাৰ বিচাৰি হাহাকাৰ কৰি ফুৰিছিলোঁ।

ভগবানৰ কৃপাৰ গুণত প্ৰচুৰ আহাৰ পালোঁ। অকল আহাৰ নহয়, আনন্দও পালোঁ অপাৰ।”

ধন-অর্থ হলে মনৰ অহঙ্কাৰ বঢ়াৰ দৰেই এন্দুৰৰ মনৰ অহঙ্কাৰ বাঢ়িল। সি লগৰ এন্দুৰ বিলাকৰ কাৰোবাক আশীৰ্বাদ, কাৰোবাক পুৰস্কাৰ, কাৰোবাক তিৰস্কাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ইষ্ট-কুটুম্বক নিমন্ত্ৰণ কৰি ভোকোহা এন্দুৰে মহা আনন্দে দিন কটাবলৈ ধৰিলে। পাৰ্য্যমানে যাক যিমনে প্ৰয়োজন তাৰ ৰাজ্যৰ সম্ভৱ (ধান) মুকলি হাতেৰে বিলাবলৈ ধৰিলে। যি অলপ বেছিকৈ সন্তোষ দিব পাৰিছিল সিয়েই বেছি ধান পাব পাৰিছিল।

কিন্তু সময় সদায় একেদৰে নাযায়। সুখ-দুখ চকৰিৰ দৰে ঘূৰি থাকে। এন্দুৰে মহা আনন্দত বসতি কৰি থাকোঁতেই বাহিৰৰ ৰাজ্যত আকাল আৰম্ভ হ'ল। বহু দিন ধৰি এটোপ বৰষুণ নাই। ৰাজ্যৰ প্ৰজাই কত আশা কৰিও, কত বিধৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিও বৰষুণ আনিব নোৱাৰিলে। পথাৰত যিবা শস্য পোটা হৈছিল সিও শুকাই গ'ল। পানীৰ আকাল হ'ল, ভাতৰ আকাল হ'ল। জীৱ-জন্তু, পশু-পক্ষীৰ হাহাকাৰ আৰম্ভ হ'ল। পথাৰৰ মাটি চিৰাল ফ'টা দিলে।

আৰু মহাৰাজ এন্দুৰ! মহাৰাজে পূৰ্বৰ থিয়াতি একেদৰে ৰাখিবৰ নিমিত্তেই দুই হাতে দান ব্যয়

কৰি থাকিল। দেশ যে অকালৰ মুখত পৰিছে তালৈ তেওঁৰ কেৰেপ নাই, খবৰো পোৱা নাই তেওঁ।

ইফালে খেতিয়কে দেশৰ এনে অৱস্থা দেখি নিজৰো খাবলৈ অনাটন হোৱাত গুটি ভৰালৰ তলা খুলিলে। তলা খুলিয়েই খেতিয়কৰ ঢুলিৰ আগেদি জীউ গ'ল! শাওণৰ টিকা ফটা ৰ'দলৈ কেৰেপ নকৰি কষ্ট কৰি চপোৱা ধানৰ এফাল গ'ল এন্দুৰৰ পেটত! মেটেমেটিয়া ভড়ালৰ এপৰাল পৰিল! মনৰ **বেজাৰত সৰ্বনাশ** হোৱাতকৈ যিখিনি আছে সেইখিনিকে ৰক্ষা কৰিবৰ মানস কৰি অৱশিষ্ট ধান ভড়াল উদং কৰি নিয়াৰ কথা পাঙিলে।

ভড়ালৰ ধান নিয়াৰ শব্দ শুনি অন্যান্য এন্দুৰে তৰা নৰা চিঙি ত্ৰাহি মধুসূদন সুমৰি পলাল। কিন্তু মহাৰাজে ফণ্ডি জুৰি মধুৰ নিদ্ৰাত পৰি থাকিল। শুই নাথাকি মহাৰাজে আৰু আন কি কামনো কৰিব? আহাৰ যেতিয়া মুখৰ আগতেই আছে কষ্ট কিয় কৰিব লাগে? শুই মেলি কাল কটাব পৰাটোৱেই আচল কথা।

ভড়াল খুলি খেতিয়কে খুচ্ খুচ্ খাচ্ খাচ্ কৰোতেই পাৰিষদ এন্দুৰবৰ্গই নেজ দাঙি ঢাপলি মেলিলে, কিন্তু সুখ-নিদ্ৰাত পৰি থকা মহাৰাজলৈ কোনেও নাভাবিলে তিলমানো। মাথোন ভাবিলে—“হতভগীয়াই নিজৰ ভাগ্য নিজেই নিৰূপণ কৰক।

আপুনি আপোনাৰ পথ লওক—আমি আকৌ তাৰ বাবে মৰিবলৈ যাম কিয়?”

ছলত পোৱা হলে খেতিয়কে এন্দুৰক সুদাই এৰিলেহেঁতেন জানো? ভড়ালৰ ধানৰ অৱস্থা দেখি বেজাৰত তেওঁ আধাপোৰা কাঠৰ দৰেই হৈছিল। সেই সময়ত সিহঁতৰ এটাকেই পোৱাহেঁতেন—

প্ৰথম দিনা কিছু ধান নিয়া হ'ল। পিছ দিনাহে মহাৰাজে সাৰ পালে। তেওঁ দেখিলে—যি ঐশ্বৰ্য্যৰ মাজত বুৰ গৈ আছিল এতদিনে সেই ঐশ্বৰ্য্যও আৰু নাই। এতিয়া আৰু ভৰি লৰালেই ধান নসৰে! লগৰ পাৰিষদ বৰ্গও কাষত নাই; ইতিমধ্যে যথাস্থানত গৈ আশ্ৰয় ললেই। এনে বিসঙ্গতি দেখি এন্দুৰ মহাৰাজৰ হিয়া দুছিটা হ'ল। বেজাৰতে এন্দুৰ মহাৰাজৰ মৃত্যু হ'ল!

এলেহুৱা এন্দুৰৰ জীৱনৰ এনেকৈ শেষ হ'ল। নভবা নিচিঙাকৈ জীৱন চলাব খোজা এন্দুৰৰ সকলো ওৰ পৰিল। কিন্তু আনহাতে খেতিয়কৰ চাৰিওপিনে নদন-বদন হ'ল। সুখৰ দিনত নিয়মীয়াকৈ সাঁচিব নোৱাৰিলে দুখৰ দিন নাযায় নুপুৱায়। সুদিনৰ বন্ধুক বিপদতহে চিনিব পাৰি—যেনেকৈ সোণৰ ভাল-বেয়া জুইত পুৰিলেহে বুজিব পাৰি।

ৰূপত বিভোল শিয়ালৰ কথা

এটা শিয়ালে আহাৰ বিচাৰি বন-বননি ঘূৰিও ক'তো একো এটা নাপায় অতিশয় বিমৰ্ষ হ'ল। এনেতে দেখিলে, এজোপা গছৰ গুৰিত এটা নোকোহা কুকুৰাই মাটি খুচৰি আছে। কুকুৰাটো দেখি শিয়ালৰ জিভাৰ পানী পৰিল। কুকুৰাটো

ধৰাৰ ঢেঁকী কৰি জুপি জুপি শিয়াল কুকুৰাৰ পিনলৈ আগবাঢ়িল। কিন্তু ঠিক এনেহেন সময়তে সি গছৰ অলপ ওপৰত এটা ঢোল ওলমি থকা

দেখিলে। বতাহত হালি-জালি থকা ঢালে ঢোলত কোব মৰাত একোটা শব্দ হৈছিল। সেই শব্দ শুনি শিয়াল চমকি উঠিল।

নিপোটল ঢোলটো দেখি শিয়ালৰ লোভ বাঢ়িল। কুকুৰা এৰি কেনেকৈ ঢোলটোৰ দিহা লগাব পাৰে তাৰেই চিন্তাহে শিয়ালে কৰিলে। সি ভাবিলে, সামান্য কুকুৰাটোৰেনো কিটো হ'ব? ডুম্ ডুম্ শব্দ কৰা বস্তুটো নিশ্চয় মঙহাল হ'ব, অসুতঃ কুকুৰাতকৈ বেছি দিন সুখেৰে খাবও পাৰিব। তাৰ শৰীৰটো সুন্দৰ নহলে ইমান সুন্দৰ মাত মাতিব নোৱাৰে। এনে হেন সুন্দৰ বস্তুৰ লগত কুকুৰাৰ কি তুলনা!

মনে-মনে এনেদৰে ভাবি চিন্তি থাকোঁতেই কুকুৰা পলাল। শিয়ালে গছৰ কাষ চাপি পেটৰ পোৰণিত তত্ নাপায় আৰু লোভ সামৰিব নোৱাৰি গছত উঠাৰ চেষ্টা কৰিলে। বহু পৰ চেষ্টা কৰাৰ পিছত শিয়াল গছত উঠিল।

বহু আশা কৰি শিয়াল ঢোলৰ কাষ চাপিল। তাৰ ভয়ো লাগিল, জানোচা নতুন বিধৰ জন্তুটোৱে তাক আক্ৰমণ কৰে। শিয়ালটো গছত উঠোঁতে কষ্ট হ'ল যথেষ্ট বেছি, কিন্তু মনত যি কল্পনা আছিল তাৰ তুলনাত সেই কষ্ট সামান্য আছিল। ৰঙা কুকুৰা হাতৰ মুঠিৰপৰা সাৰিলেও এতিয়া তাতোকৈ বৃহৎ জন্তু পাইছে যেতিয়া শিয়ালৰ চিন্তা কিহত! যাওক, সামান্য কুকুৰা এটা—তাতে ক্ষতি কি?

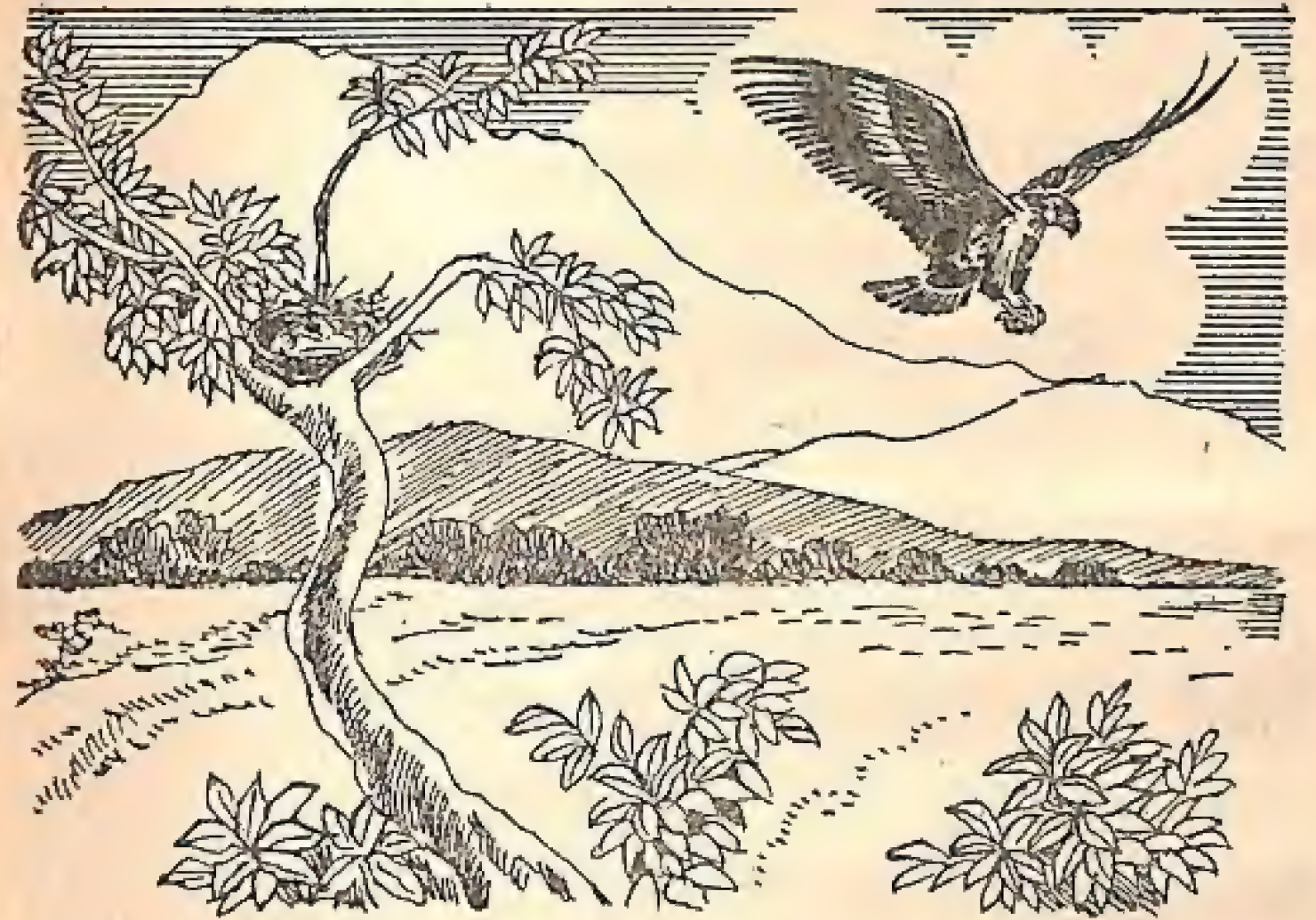

খুব সাৱধানে শিয়ালে ঢোলত দাঁত বহুৱালে। ঢোলৰ ভিতৰৰ সুন্দৰ মঙহৰ কল্পনাত শিয়ালৰ মন উলাহি উঠিল। কিন্তু ঢোলৰ চামৰাখন কামুৰি ফালি দিয়াৰ লগে লগে সি দেখিবলৈ পালে কি? ৰং কৰা কাঠ আৰু শুকান চামৰাৰ বৰতি। তেতিয়াহে শিয়ালৰ নথি বেজাৰ লাগিল। শিয়ালে ফটা ঢোল আগত ৰাখি ভাবিবলৈ ধৰিলে—মোৰ নিচিনা বুৰ্জুক জগতত নাই। আহা, কি সুন্দৰ নোকোহা কুকুৰা আছিল! মইনো বাকু সেইটো এৰি কেৱল শুকান চামৰা আৰু কাঠৰ বস্তু এটা বাছি লব পাওনে? মোৰ কুকুৰা খোৱা নহ'ল, এতিয়া ভোকে মৰিব লাগিব। এই বুলি ঢোলত গোৰ এটা সোধাই ধপহ কৰে দুখৰ তললৈ সৰি পৰিল।

ৰূপত ভাল যাব নালাগে। যি কোনো বস্তুৰে ৰূপতকৈ তাত আচল বস্তু কি থাকিব পাৰে তাকহে পোনতে খাব কৰিব লাগে। কেৱল বাহিৰৰ ৰূপে প্ৰায়ে বিপদত পেলায়। হাততে যি বস্তু পোৱা যায় সেই বস্তু ত্যাগ কৰি দূৰৰ নোপোৱা বস্তুলৈ মন মেলিলে বিপদ আহে। হাতৰটো হেৰায়, দূৰৰটোও হাতত নপৰে। হাতৰ পুঠি খলিহা এৰি দূৰৰ ৰো-বাহ আশা কৰা বেয়া—আৰু এনে আশা কৰিলেই শিয়াল বপুৰাৰ দশা হয়। যিখিনি হলে তোমাৰ আটি যায় সেইখিনিতকৈ অধিক লোভ কৰিলে মূলো হেৰায়। মনৰ সন্তোষেই আচল কথা।

টুনী, চিলনী আৰু শেন

এহাল টুনী চৰায়ে এজোপা গছৰ ডালত বাহ লৈছিল। অতি সামান্য আহাৰ হলেই সিহঁতৰ পেট ভৰে। সেই আহাৰ গোটাৰলৈ সিহঁতৰ কোনো কষ্ট কৰিব নেলাগিছিল। মনৰ আনন্দত সিহঁত

আছিল যদিও সিহঁতক এটা কথাইহে অতি বেজাৰ দিছিল। সিহঁতে বাহ সাজি থকা গছ জোপাৰ ঠিক ওপৰতে আছিল এটা ঠিয় পাহাৰ। তাত থকা এজোপা গছত এটা শেন আছিল। টুনী চৰাই হালে

পোৱালি দিলেই অলপ ডাঙৰ হোৱা যেন দেখিলেই সেই শেন চৰাইটোৱে চোঁ মাৰি নামি আহি টুনি চৰাইৰ পোৱালি নি খাই পেলায়।

বিপদ যিমানেই নহওক লাগিলে নিজৰ থকা ঠাই এৰি যাবলৈ কোনোৱে ইচ্ছা নকৰে। টুনি চৰাই হালৰো তেনে হৈছিল। সিহঁতে প্ৰতিবাৰে এনে বিপদৰ সম্মুখীন হৈও গছজোপা এৰি অগ্ৰ ঠাইলৈ যাবলৈ ইচ্ছা নকৰিছিল। ইমান বছৰ এজোপা গছত থকাত গছ জোপালৈ মায়া উপজিছিল। সেইবাবে গছজোপাৰ পৰা আঁতৰি নগৈ শেনটোকে কিবা উপায়ে শেষ কৰিবৰ বাবে সিহঁতে বুদ্ধি পাঙিলে। কিন্তু ইমান সৰু টুনি চৰায়ে ইমান ডাঙৰ আৰু টেঙৰ শেনকনো মাৰে কেনেকৈ?

সেইবেলি সিহঁতৰ তিনিটা পোৱালি হৈছিল। লহপহকৈ পোৱালি কেটা বাঢ়ি আহিল। গৰ সৰা অৱস্থাৰপৰা পাখি গজি উঠাত সিহঁত ক্ৰমে উৰণীয় অৱস্থা পালে। কিন্তু সেই সময়ত প্ৰতি মূহূৰ্ত্তত শেন অহাৰ ভয়ত টুনি চৰাইৰ অৰ্ধ-কৰ্ণ শুকাই গৈছিল। তেনে অৱস্থা দেখি টুনি পোৱালি এটাই মাকৰ শুলিলে—“তোমালোকে দেখোন নিতৌ মন মাৰি থাকা, ইয়াৰ কাৰণ কি?”

পোনতে টুনি চৰায়ে আচল কথাটো কবলৈ মানি নহৈছিল; কিন্তু টুনি পোৱালিটোৱে বাৰে বাৰে শুলি থকাত টুনিজনীয়ে শেন চৰাইৰ কথা বিবৰি ক’লে।

মাকৰ কথা শুনি টুনি পোৱালিয়ে ক’লে—
“ইমান ভয় খাব লাগে কিয়? ভাগ্যত যাৰ যি লেখা আছে সি হবই হ’ব। বিধিৰ বিধান খণ্ডাব নোৱাৰি। কিন্তু ঈশ্বৰে সকলো ৰোগৰ বাবে ঔষধ সৃষ্টি কৰাৰ দৰেই সকলো বিপদৰ পৰা হাত সাৰিবলৈও উপায় দিছে। আকৌ বিপদৰ সময়ত ভয়ত পেপুৱা লাগি থকাতকৈ বিপদৰ পৰা উদ্ধাৰ পাবলৈহে চেষ্টা কৰিব লাগে। বিপদলৈ ভয় কৰিব লাগে সঁচা; বিপদ আহি উপস্থিত হলে তাৰ প্ৰতিকাৰ কৰিব লাগে। সাপ সম্মুখত উপস্থিত হলে ভয়ত তাৰ মুখত পৰাতকৈ সাৰি যোৱাৰ উপায়হে পাণ্ডিব লাগে। এতিয়া আমাৰ বিপদ আহিছে। ৰক্ষাৰ নিমিত্তে কিবা এটা দিহা-বুদ্ধি কৰা। তেতিয়া তোমালোকৰ মনত দুখ নাথাকিব, আমিও ৰক্ষা পাম।”

টুনি পোৱালিটোৰ কথাত টুনিজনীয়ে বৰ সন্তোষ পালে। তাই পোৱালি দুটাক সাবটি বাহতে পৰি থাকিল আৰু মতা টুনিয়ে কেওপিনে সিহঁতক সহায় কৰিব পৰা চৰাই বিচাৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু কোনো চৰাই শেনৰ ওপৰত আক্ৰমণ কৰিবলৈ আৰু টুনি চৰাইক ৰক্ষা কৰিবলৈ মান্তি নহ’ল। যিহে শেন—নাম শুনিলেই সকলো চৰাইৰ পাখি ডাং খায়।

অৱশেষত চিলনী এজনীয়ে টুনিৰ সকলো কথা

শুনি সহায় কৰিবলৈ সন্মত হ'ল। টুনীক তাৰ থকা বাহৰ কথা সুধি বিদায় দিলে। পিছদিনা সন্ধিয়া চিলনীয়ে আন কেইবাটাও চিলনীক লগত লৈ টুনীৰ বাহৰ কাষ চাপি শেনৰ বাহৰ কথা সুধিলে। টুনী চৰাইহালে বাহৰ পৰাই শেনৰ বাহৰ দেখুৱাই ভয়তে পোৱালি হাল সাৱটি বাহত থাকিল।

চিলনীয়ে কৰবাৰ পৰা কিছুমান গন্ধক মুখত লৈ আহিছিল। সন্ধিয়া শেনে নিজৰ বাহত পোৱালি বুকুত লৈ নিশ্চিত হৈ শুই আছিল। এনে হেন সময়ত চিলনী কেইটাই মুখৰ গন্ধক শেনৰ বাহত পেলাই জুই লগাই দিলে—সেই জুইত শেনটে পোৱালিৰে সৈতে পুৰি মৰিল।

বুধি থাকিলে বিপদৰ পৰা হাত সাৰিব পাৰি। বিপদত ধৈৰ্য্য ধৰা উচিত, ভয়ত আত্মহাৰ হৈ লাভ নাই। শত্ৰু বলী হলেও ছল কৰি নিধন কৰিব পাৰি। কেতিয়াবা বিপদত ভাবিব নোৱাৰাকৈ আনৰ সহায় পোৱা যায়।

মেয়া ৰজা ভাল হ'ল কেনেকৈ

এজন ৰজা আছিল। যি ধৰণৰ স্বভাৱ হোৱা উচিত তেওঁৰ তেনে স্বভাৱ নাছিল। অতিশয় খঙাল ৰজা আছিল তেওঁ। প্ৰজাক তেওঁ অতি বেয়া ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তেওঁৰ প্ৰতাপত কোনো প্ৰজাৰ অকণো শাস্তি নাছিল। প্ৰজাই ৰজাৰ এনে ব্যৱহাৰৰ বিৰুদ্ধে এষাৰ মাত মাতিব নোৱাৰিছিল। বিদ্ৰোহ কৰি ৰজাক ওফোৰাই পেলাবলৈও প্ৰজাৰ সাহস নাছিল। সেই কাৰণে প্ৰজাই কল খুছি ৰজাৰ মৃত্যু কামনা কৰিছিল। প্ৰজাই ভাবিছিল—এই অধচাৰী ৰজাটো মৰে কেতিয়া?

চিকাৰ কৰাটো ৰজাৰ এটা এৰিব নোৱাৰা অভ্যাস আছিল। এবাৰ চিকাৰৰ পৰা আহিয়ে ৰজাই মন্ত্ৰীক মাতি আনিলে আৰু অতিশয় গহীন হৈ মন্ত্ৰীক ক'লে—“মন্ত্ৰী, এই কাগজত লেখি থোৱা কথাখিনি আজিয়েই ঢোল পিটি ৰাজ্যৰ সকলো প্ৰজাকে জনাই দিব লাগে, আজিয়ে—ৰুজিছে?”

ৰজাৰ কথাত মন্ত্ৰীৰ পেটত হাত-ভৰি লুকাল—এইবাৰ বা কিহৰ পাল পৰিল? ভয়ে ভয়ে ৰজাৰ হাতৰপৰা কাগজ ডোখৰ লৈ মন্ত্ৰী আঁতৰি গ'ল। ৰজাৰ কথাত মন্ত্ৰীয়ে ওম তৎ সৎ একো নুৱলিলে।

দূৰৈত গৈ মন্ত্ৰীয়ে কাগজখন পঢ়িলে। কাগজত এইদৰে লেখা আছিল :

“ইমান দিনে মই অন্ধ আছিলোঁ। ভাল বেয়া বিচাৰ কৰাৰ ক্ষমতা মোৰ নাছিল। বজা হৈ বজাৰ অহঙ্কাৰে মোক বুৰাই থৈছিল। কিন্তু এতিয়া মোৰ দৃষ্টি মোকল খাইছে। এতদিন মই প্রজাক যি অগ্নায় আচৰিলোঁ তাৰ বাবে সদৌটি প্রজাৰ ওচৰত মই ক্ষমা ভিক্ষা কৰিছোঁ। আজিৰ পৰা মই আৰু কোনো অগ্নায় অবিচাৰ নকৰোঁ।। প্রজা পালন, সন্তক বক্ষা আৰু দুষ্টক দমন কৰাটোৱেই হ’ব মোৰ একমাত্ৰ লক্ষ্য। মই ধনী দুখীয়া, গৰীব আমীৰ সকলোকে সমান চকুৰে চাম। কাৰো অগ্নায় মই কেতিয়াও নকৰোঁ।।”

কথাখিনি পঢ়ি মন্ত্ৰী যেনেকৈ আচৰিত হ’ল ঠিক সেইদৰেই আচৰিত হ’ল ৰাজ্যৰ প্রজাসকল। এইজন ৰজা হবৰ অতদিন পাৰ হ’ল—প্রজাই শান্তি-সুখৰ মুখ দেখক চাৰি ৰজাৰ হাতত নাকনি-কাণনি শিকিলে। এতিয়া সেইজন ৰজাই ৰাতিটোৰ ভিতৰতে এনে মতি-গতি সলাই পেলোৱাত প্রজাবোৰ স্তম্ভিত হ’ল। তথাপি সকলো প্রজাই যেন নতুন জীৱনহে পালে।

সকলো প্রজাই সুখ আৰু আনন্দত দিন কটাব ধৰিলে। যি প্রজাই একালত ৰজাৰ ভয়ত ত্ৰাহি মধুসুদন চণ্ডিছিল এতিয়া সেই প্রজাই আনন্দত ৰজাৰ

প্রশংসা কৰিবলৈ লাগিল। ৰজাক দেৱতাৰ দৰে ভক্তি কৰিবলৈ ধৰিলে প্রজাই। কিন্তু সকলো প্রজা আচৰিত—এনেদৰে সলনি হবলৈ ৰজাক কিহে পালে ?

মন্ত্ৰীসকলো আচৰিত হ’ল। ৰজা এনেদৰে সলনি হোৱাৰ কোনো কাৰণ আনকি বুঢ়া মন্ত্ৰীয়েই উলিয়াব নোৱাৰিলে। এদিন অকলশৰে ৰজাক পাই বুঢ়া মন্ত্ৰীয়ে ভয়ে ভয়ে সুধিলে—“মহাৰাজ, আপোনাৰ বৰ্ত্তমানৰ শাসনৰ গুণত প্রজাৰ আনন্দ মিলিছে। সকলো প্রজাই আপোনাৰ প্রশংসা কৰিছে। আপোনাৰ দীৰ্ঘ জীৱনৰ বাবে প্রজাই ভগবানৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনাইছে। কিন্তু মহাৰাজ, আপোনাৰ বৰ্ত্তমানৰ স্বভাৱৰ লগত আগৰ স্বভাৱৰ অকণো মিল নাই। আমি এতিয়াও আপোনাৰ পূৰ্ব্বৰ স্বভাৱৰ কথা ভাবোঁ। মহাৰাজ, এটা কথা সুধিব খুজিছোঁ—আপুনি মাৰক বা কাটক—কথাটো সুধিহে মনৰ শান্তি পাম। আপোনাৰ মনৰ সলনি বাক হ’ল কেনেকৈ ? দয়া কৰি কবনে, মহাৰাজ ?”

আগৰ ৰজা আৰু এতিয়া নাই। পূৰ্বে হোৱা হলে ৰজাই তুৰন্তে মন্ত্ৰীক ছ-ছেও কৰি কাটিলে—হেঁতেন। এতিয়া ৰজা সাধু হৈছে—খং ৰাগ ৰজাই মনৰ সাত টাপৰ পৰা খেদি পঠাইছে। ৰজাই মিছিকিয়াই হাঁহি হাঁহি কলে—

“সেই কাৰণটো যদি জানিবলৈ আপুনি ইমান ইচ্ছা

কৰিছে, শুনক। এনে কথা গোপন কৰি ৰখাৰ ইচ্ছা মোৰ নাছিল। আপোনালোকে ইমান দিনে একো নোসোধা বাবেই মই কথাটো কবলৈ উচ-
পিটাই থাকিও কব পৰা নাই। নোসোধাকৈ কথা
কোৱা উচিত নহয়। মন্ত্ৰী শুনক—আপোনাৰ চাৰি
মনত আছে সেইদিনা যে মই চিকাৰলৈ গৈছিলোঁ
তেতিয়া দেখিলোঁ, এটা কুকুৰে শিয়াল এটাৰ ঠেঙত
কাষুৰি ধৰি আচাৰি আচাৰি শিয়ালটোক মাৰি
পেলালে। শিয়াল মৰিল। অলপ পিছতে দেখিলোঁ
শিয়াল মাৰি যোৱা কুকুৰটোৰ গালৈ এডোখৰ ইট
দলিয়াই এজন মানুহে তাৰ ভৰি এটা ভাঙি
পেলালে, কেং-কেঙাই লেঙেৰা কুকুৰটো পলাল।
তাৰ পিছত অলপ দূৰ গৈ যি দেখিলোঁ, সিও
অতি আচৰিত কথা। যিটো মানুহে কুকুৰৰ গালৈ
ইটা দলিয়াই ঠেং ভাঙিলে, সেই মানুহটোৰ কাষেদি
যোৱা এটা ঘোঁৰাই লাথি মাৰি মানুহটোৰ ভৰি
এখন ভাঙি পেলালে। পিছে সেই ঘোঁৰাটোও অলপ
দূৰৈত এটা গাঁতত পৰিল। তাতে ঘোঁৰাৰ পিছ
ঠেং এখন ভাঙি গ'ল। এইবোৰ ওপৰা-ওপৰি
ঘটনা দেখি মোৰ জ্ঞান আহিল—আমি আনৰ পৰা যি
যিবোৰ অন্যায়ে আচৰণ কৰোঁ। সেইবোৰ যদি আমাৰ
গালৈ ঘূৰি আহে তেতিয়া আমাৰ দশা হ'ব কি
আৰু এনেকৈ ঘূৰি আহিব নোৱাৰাৰ কোনে
কাৰণ নাই। গতিকে বেয়া ব্যৱহাৰ কৰাতকৈ ভাল

ব্যৱহাৰ কৰাই উচিত। আমি আনৰ পৰা যি
ব্যৱহাৰ পাবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ তেনে ব্যৱহাৰ আনক
কৰা উচিত। সেইদিনাৰে পৰা মোৰ মনৰ সলনি
ঘটে। জীয়াই থকা কাল ছোৱাত আনৰ পৰা ভাল
ব্যৱহাৰ কৰাৰ সংকল্প মই গ্ৰহণ কৰিছোঁ। বজা
হিছাপে মোৰ কৰ্তব্যও সেইটো।”

শিয়াল বপুৰাৰ বুদ্ধি

এহাল কাউৰী এজোপা কদম গছত বাহ লৈছিল। সেই কদম জোপাৰপৰা কিছু দূৰত এটা গাঁতত এটা ফেটি সাপে বসতি কৰিছিল। কোৱা-কাউৰীহালে প্ৰতিবাৰ পোৱালি তোলাৰ সময়ত কণী ফুট দিয়াৰ পিছতে সাপটো গছ বগাই আহি কাউৰী পোৱালি খাই থয়। কাউৰীহালে এই সাপটোৰ নিমিত্তেই পোৱালি তুলিব নোৱাৰিছিল। সিহঁতৰ মনত নাছিল অকণো শাস্তি।

শহত সিহঁতৰ মনৰ দুখৰ কথা এটা শিয়ালক জনালে। শিয়াল অতিশয় দুঃখীত হ'ল। সি ক'লে—“এইটোনো কি কথা, শিয়ালৰ বুদ্ধিৰ জালোঙা শেষ হোৱা নাই, ব'বা। সাপটোক মাৰিহে এৰিম। তোমালোকে কোনো ভয় নকৰিব। ইমান দিনে কথাটো মোকনো কোৱা নাছিল। কৈলৈ?”

কাউৰীয়ে ক'লে—“আমি কি ভাবিছোঁ জানা? এইবেলি পোৱালি হ'বৰ সময়ত সাপটোৰ গাঁতলৈ গৈ আমিহে তাৰ চকু দুটা খুটিয়াই শেষ কৰি পেলাম। তেতিয়া আৰু কণা সাপে আমাৰ পোৱালি খাব ক'ৰ পৰা?”

কাউৰীৰ কথাত শিয়ালে হাঁহিলে। নেজ পাৰি বহি শিয়ালে গহীনাই ক'লে—“তোমালোকৰ উপায়-টোৱে কিন্তু মোক হুঁৱালে। কৰবাত কোনোবাই এনেদৰে বিপদ চপাই আনেনে? শত্ৰুক অপকাৰ কৰাৰ আগতে দেখোন তোমালোকৰহে অপকাৰ হ'ব। যিহে ফেটি সাপ! তাৰ চকু কাটিবলৈ যাওঁতে দেখোন তোমালোকৰেই সৰ্বনাশ কৰি দিব! সি এখোট মাৰিবহে লাগে, আৰু তোমালোক ক'ত জীয়াই থাকিবৰ আশা কৰিব পাৰিব?”

কাউৰীয়ে নিজৰ বুদ্ধিৰ দুঙাৰ তলি উদং দেখি আৰু লাজ পালে। শিয়ালক তপৰাই বিনয় কৰি শুধিলে—“তেনেহলে কিবা উপায় আছে জানো? এনে এটা বুদ্ধি দিয়া যাতে সাপো মৰে, আমিও সাৰি যাওঁ।”

শিয়াল মহা চিন্তাত পৰা যেন দেখুৱালে আৰু শেহান্তৰত ক'লে—“শুনা, তোমালোকে সোঁযে গাওঁ আছে—তাৰে কাৰোবাৰ ঘৰৰপৰা কিবা জ্বলমলীয়া বস্তু এটা আনা। বস্তুটো ডাঙৰ আনিবা যাতে চকুত পৰে। তোমালোকে বস্তুটো অনা দেখিলেই যি ঘৰৰ পৰা বস্তুটো আনিবা সেই ঘৰৰ মানুহে তোমালোকৰ পিছে পিছে খেদি আহিব। বস্তুটো যদি সোণ জাতীয় হয় তেতিয়া কথাই নাই—তোমালোকৰ কাৰ্য্য সিদ্ধি হ'ব। তাৰ পিছত এটা কথা মনত ৰাখিব। কিন্তু! বস্তুটো পুৱা ভাগত ঠিক ৰ'দ ভালকৈ ওলোৱা সময়ত

হলে ভাল, কিয়নো এনে সময়ত সাপটো গাঁতৰপৰা ওলাই আহে। বস্তুটো আনি সাপৰ গাৰ ওচৰত পেলাই দিবা। তোমালোকক খেদি অহা মানুহে বস্তু আনিবলৈ আহি সাপটো দেখিব। প্ৰাণৰ ভয়ত সাপটো মাৰি বস্তুটো নিব। বুজিলা, এই কাম কৰিব পাৰিলেই তোমালোকৰ বিপদৰ ওৰ পৰিব। সাপো যাব, পোৱালিও ৰক্ষা হ'ব।”

শিয়ালৰ বুদ্ধি কোৱা-কাউৰীহালৰ মনত লাগিল। সিহঁতে দেখিলে—সেই সময়ত ৰ'দ-বাত পৰিছেই। এতিয়া ক'ৰবাত এনে বস্তু পাইনে তাৰেই চেষ্টা কৰা যাওক—এই বুলি ভাবি সিহঁতে গাৱলৈ বিশ্বাসবদে উৰা মাৰিলে।

সিহঁতৰ ভাগ্য ভাল। গাৱঁৰ পুখুৰী পাৰত এজনী বোৱাৰীয়ে কাপোৰ-কানি আৰু হাতৰ কাণৰ গহনা খুলি থৈ গা ধুই আছিল। তাকে দেখি কাউৰীজনীয়ে ঢোঁ মাৰি গলপতা ধাৰ লৈ উৰা মাৰিলে। গলপতা নিয়া দেখি বোৱাৰীজনীয়ে—“কাউৰীয়ে গলপতা নিলে ও, কোনে পাৰ আনহি”—বুলি অগ্ৰাহিত হৈ চিঞৰিলে।

কিবা ওলাল বুলি ওচৰে পাজৰে থকা সকলো মানুহ ওলাই আহিল। বোৱাৰীজনীয়ে কাউৰীয়ে গলপতা নিয়াৰ কথা দেখুৱাই দিলে। তেতিয়াও কাউৰীজনী দূৰলৈ উৰি যোৱা নাছিল বাবে টাঙোন হাতত লোৱা কেইবাজনো লোকে কাউৰীৰ পিছ ল'লে।

কাউৰী তেতিয়া কদমৰ তল পালেগৈয়ে। তেতিয়া জাৰকালি আছিল। মিঠা ৰ'দ পৰাত সাপটোৱে গাঁতৰ পৰা ওলাই আহি ৰ'দ লৈছিল। ঠিক এনে হেন সময়তে কাউৰীয়ে সাপৰ কাষত গলপতা ধাৰ পেলাই দিলে। কদমৰ ডালত পৰি

ঘটনাৰ গতি কোন পিনে যায় তাকেই চাই থাকিল কাউৰীয়ে। ইফালে শিয়াল বপুৰাই অলপ দূৰৈত থাকি ঘটনাটো লক্ষ্য কৰি আছিল।

কদম তলত সকলো কেটা মানুহ আহি উপস্থিত হ'ল। ওপৰত কাউৰীজনীয়ে ৰমলিয়াই আছিল। মানুহ কেটাই চাৰিও ফালে চাই যেতিয়া গলপতা ধাৰ দূৰৰ পৰা দেখিলে তেতিয়া তাৰ কাষতে মেৰ পাতি থকা ফেটী সাপটোও চকুত পৰিল। তেতিয়া

সাপটো মাৰি গলপতা নিয়াৰ বাবে অন্য উপায় মানুহ কেজনৰ নাছিল। সেইবাবে অতি সাৱধানে আগবাঢ়ি ফেট জুৰি থকা সাপৰ গাত পোনহতীয়া মাৰ সোধালে। সাপৰ তাতেই থিতাতে মৃত্যু হ'ল। দূৰৈত উৰক দি থকা শিয়ালৰ আনন্দ লাগিল। কদমৰ ডালত পৰি থকা কোৱা-কাউৰীহাল কা কা বুলি শিয়ালৰ কাষ পালেহি।

বল থাকিলেই যে সকলো কাম কৰিব পাৰি এনে কথা ঠিক নহয়। বুদ্ধিহে সকলোতে আগ কথা। সন্ধিৰ বাহ বুদ্ধিৰে কাটিব পাৰি। বুদ্ধি খটোৱাৰ আগতে সোৱে বাৱে সকলো কথা ভাবি লোৱা উচিত। নুগুণি নিচিতি কাম কৰা অনুচিত, তেতিয়া আৰু বিপদৰহে সন্ভাৱনা আছে।

শহা, শিয়াল আৰু কুকুৰ- নেছীয়া বাঘ

ভৰ দুপৰীয়া সময়ত এটা কুকুৰনেছীয়া বাঘে পেটৰ ভোকত তৰণি নাপাই আহাৰৰ সন্ধানত ঘূৰি ফুৰিছিল। এনে হেন সময়ত সি দেখিলে—এটা শহা পহ শুই আছে। শহা পহটো সৰু হলেও বেচ নিপোটল। তাক দেখি কুকুৰনেছীয়াই ভাবিলে—আজি আৰু এওঁকেই ভোজন কৰিব লাগিব। এই কথা ভাবি কুকুৰনেছীয়াই হাতত সাৰে ভৰিত সাৰে শহাপহৰ কাষ পালে। তেতিয়াও শহাৰ কাণসাৰ নাই। আচলতে, শহাৰ ইমান মৰ টোপনি অহা নাছিল। সি টোপনিৰ ভাও ধৰিহে পৰি আছিল—কিয়নো কুকুৰনেছীয়া বাঘ আহি সাক্ষাৎ যমৰ দৰে একেবাৰে গাৰ কাষ পোৱাত পলাই সাৰিবৰ চেষ্টা কৰিও কোনো লাভ নাই। গতিকেই অন্য কিবা বুদ্ধি পঙাহে দৰকাৰ।

এই বুলি ভাবি শহাই সেইপিনেই নিতাল মাৰি মাটিতে ছৰি চেপেটা হৈ পৰি বল। ইফালে কুকুৰ-নেছীয়া ডাঙৰীয়া শহাৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। তেতিয়া শহাই মাটিত মূৰ থৈ দেহৰ আঠোটা অঙ্গ

মাটিত পেলাই কুকুৰনেছীয়াক প্ৰণাম জনালে আৰু কলে—“অ’ আপুনিহে, মই আৰু আন কোনোবা বুলিহে ভাবিছিলো। আপোনাৰ লগত দেখা হোৱাটো সৌভাগ্যৰেই কথা। মহাৰাজ, প্ৰণাম। আপোনাক দেখি মই বুজিছো যে মহাৰাজ ভোকত কাতৰ হৈছে। বন্দী যেতিয়া আছো, এই বন্দীকেই আপুনি ভোজন

কৰি সম্ভৱি বন্ধা পৰিব পাৰে। পিছে বন্দীটো আছোৱেই। তাতে এই বন্দীৰ দেহটোত কি মঙহ ক’ত পাব! আকৌ, মোৰ বয়সো হৈছে—মঙহো অহীয়া হ’ল। মহাৰাজ, এটা কথা কব খুজিছো—আপুনি যেন অন্য ভাবি নলয়। ইয়াৰ পৰা বেছি দূৰত নহয়—এটা শিয়াল আছে। বেচ শকট-আবট শিয়ালটো। মঙহো বাক, মুখত লাগিব। শিয়ালক ধৰাৰ উপায় এই

বন্দীয়েই কৰিব। আপুনি চিন্তা কৰিবই নালাগে। তাৰ মঙহেৰে মহাৰাজৰ উদৰ পূৰ হলে আজিলৈ বন্ধা হ’ল। তাৰ পিছতো যদি নহয়, এই অধমটো আপোনাৰ পাশত আছো। যেতিয়াই ইচ্ছা তেতিয়াই খাব পাৰিব। মহাৰাজ, মোৰ লগত আহক, শিয়ালৰ গাঁতলৈ আপোনাক লৈ যাওঁ।”

শহাৰ সাক্ষাৎ প্ৰণাম আৰু সেই মিঠা কথাই কুকুৰনেছীয়াক মুহি পেলালে। সি শহাৰ পিছে পিছে শিয়ালৰ গাঁতলৈ যাবলৈ মান্তি হ’ল।—“বাক তোৰ কথাই হওক, বলচোন তোৰ শিয়ালটো ক’ত আছে চাওঁগৈ”—কুকুৰনেছীয়াই কলে।

বাটত যাওঁতে শহাই ভাবিলে—ইমান দিনৰ পোটক এইবাৰহে তুলিব পাৰিম। এইবাৰ বুঢ়াৰ হাতত ঢেঙেলি, শিয়াল সাৰিবি ক’ত? ইমানদিনে গা ঘেলাই সাৰি আছিল। এতিয়া ৰবি।—এনে কথাবোৰ ভাবি চিন্তি, গৈ থাকোঁতেই শহা আৰু কুকুৰনেছীয়া শিয়ালৰ গাঁতৰ কাষ পালেগৈ। কুকুৰনেছীয়াক গাঁতৰ বাহিৰত থৈ শহাপহ গাঁতৰ ভিতৰ সোমাই শিয়ালক দীঘলীয়া সেৱা জনালে। শিয়ালেও শহাৰ বা-বতৰা সুধিলে।

তেতিয়া শহাই কলে—“বুজিছে ডাঙৰীয়া, আজি এই হাবিত থকা সকলোৰে ভাগ্য মিলিছে বুলি ক’ব লাগিব। আপুনিতো জানী সাধুৰ কথা জানেই। পিছে সকলো সাধুকে জানী বুলি মই নকওঁ। কিন্তু

এইবেলি আমাৰ কিবা ভাগ্যৰ গুণতহে এজন প্রকৃত সাধু দৰ্শন পোৱাৰ সুবিধা হৈছে। সাধু গৰাকীয়ে সম্ভৱতঃ কৰবাত কাৰোবাৰ মুখত আপোনাৰ নাম-ধাম, মহান-গৰিমাৰ কথা শুনি আহিছে। এইখিনি তথ্যিতি দিয়েই আমাক আপোনাৰ কথাহে সুধিছে। আপুনি যদি অনুমতি দিয়ে তেখেত নিজেই আহি বোলে আপোনাক দৰ্শন কৰি যাবহি। আপোনাৰ জানো কিবা আপত্তি কৰিব লগা আছে?”

শহাৰ কথাত তুৰন্তে ভোল যোৱা বিধৰ শিয়াল নাছিল সি। শিয়ালৰ মন গোন্ধালে—শহাৰ বা কি তলে পুতলে আছে ইয়াত। গতিকেই শিয়ালেও অলপ পৰ বৈ কলে—“ৰুজিছা শহা, জানী সাধু দৰ্শন সঁচাকৈয়ে ভাগ্যৰেই কথা। ৰজাৰ দৰ্শন, বন্ধুৰ দৰ্শন, জীতকালৰ জুই, এইবোৰ অমৃত তুল্য বুলি কোৱা হয়। ইয়াৰ লগতে সাধু লোকৰ দৰ্শনো ধৰিব লাগিব। এহেন সাধুক মই হে বিচাৰি যাব লাগে, কিয়নো ৰত্নই জানো কাৰোবাক বিচাৰি যায়? ৰত্নকহে বিচাৰি যাব লাগে! এতিয়া দয়া কৰি, এই অধমৰ গাঁতলৈ তেখেত আহিবলৈ মান্তি হৈছে যেতিয়া তুমি নিশ্চয় তেখেতক ইয়ালৈ আনিবা। পিছে এটা কথা, মোৰ গাঁতৰে কি অৱস্থা হৈ আছে তুমি দেখিছাই! মই এইবোৰ গত লগাওঁ। সাধুৰ বাবে আচুতীয়া আসনো ব্যৱস্থা কৰো। তুমি অলপ সময় অপেক্ষা কৰিবা মাত্ৰ।”

শহাই কলে—“আপুনি নো কিয় ইমান কষ্ট কৰিব লাগিছে? জানী জনৰ ইমান আঁজ নাই। তাতে দেখিলোঁ, এইজন সাধুৰ কোনো বিধৰ ভেৰো নাই। তেখেত আপোনাৰ গাঁতৰ কাষতেই আছে, মই লৈয়েই আহোঁ।”

শিয়ালে বাধা দি কলে—“তুমি ইমান লৰালৰি কৰাৰ কাৰণ মই বুজি পোৱা নাই। তুমি কলা বুলিয়ে সাধুজনক মই অসম্মান কৰিব নোৱাৰোঁ। মোৰো সম্মান নোহোৱা নাই; লাজ-মান মোৰো আছে। তেখেতক ইটো সিটো দেখুৱাই ক্ষন্তেক ৰাখাচোন, মই মাতিলেই তেখেতক আনিবা, মই তোমাক আনিবলৈ অনুমতি দিছোঁৱেই। মাথোন ক্ষন্তেক পিছত—”

বেচৰা শহাই এতিয়া কৰে কি? নানা চলাহী কথা কৈ কুকুৰনেছীয়াক ভুলাই ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰিলে শহাই। ইফালে কুকুৰনেছীয়াৰো পেটত জুইহে জ্বলিছে। সি বাৰে বাৰে শিয়ালৰ মঙহৰ কথা স্মৰণি জিভা চেলেকি আছে।

শিয়ালৰ বুদ্ধিৰ কি পাৰ আছে? সি জানো কিহৰ বাবে, আগতেই গাঁতৰ ভিতৰ আৰু এটা ডাঙৰ গাঁত খান্দি থৈছিল। এতিয়া লৰালৰিকৈ তাৰ ওপৰত শুকান পাত দি ঢাকি আসন ঠিক কৰিলে অতিথি সাধু গৰাকীৰ বাবে। ইটো-সিটো ঠিক-থাক কৰাৰ ভাও জুৰি কিছু পৰৰ পিছত শিয়ালে শহাক সাধুক ভিতৰলৈ আনিবলৈ কলে।

গাঁতৰ মুখত সাধুক দেখিয়েই শিয়ালে বুজিব পাৰিলে সাধু গৰাকী কোন! কিন্তু তেতিয়া আৰু কি উপায় কৰিবৰ থল আছে? শিয়ালে হাতযোৰ কৰি সাধুক সন্তোষ জনালে—“আপোনাৰ দৰে সাধু দৰ্শন কপালৰ বলতহে ঘটিব পাৰে। আহক, ভিতৰলৈ আহক।”

আগত শহা, পিছত কুকুৰনেছীয়া। গাঁতত উপস্থিত হ’লত শিয়ালে আথে-বেথে আগৰ আসনখনত অতিথি হাজনক বহিবলৈ দিলে। ইফালে আসনত বহাৰ লগে লগেই শিয়াল গাঁতৰ পৰা ওলাই পলায় গ’ল। শহা আৰু কুকুৰনেছীয়া গাঁতত পৰি উঠিব নোৱাৰা হ’ল। কুকুৰনেছীয়াই এইবোৰ শহাৰ চক্ৰান্ত বুলি ভাবি লৈ শহাক তাতে টুকুৰা-টুকুৰ কৰি চোৱাই শেষ কৰিলে।

অতি বুধিয়কো কেতিয়াবা ফান্দত পৰে।

কাছ আৰু কেকোৰা

এসময়ত এটা কাছ আৰু এটা কেকোৰাই সখি পাতি আছিল। কাছ আৰু কেকোৰাৰ মিলটো পোনতে কেনেবা বিধৰ যেন লাগিলেও সিহঁত দুটাৰ মিল দেখি লগৰ সকলো আচৰিত নোহোৱাকৈ নাছিল। পৰম মুখত ছয়ো বসবাস কৰিছিল। কিন্তু এদিন ছয়ো সেই একে ঠাইতে আৰু থাকিবলৈ ইচ্ছা নকৰি অন্য ঠাইলৈ যাবলৈ মন মেলিলে। ছয়ো এই কথাত হৰিভৰ দি আন এখন ভাল ঠাই বিচাৰি ওলাল।

এইদৰে ন ঠাই বিচাৰি যাওঁতে ছয়ো এখন নদীৰ পাৰত উপস্থিত হ’ল। বহল নদী দেখি কেকোৰাৰ ভয় হ’ল—কেনেকৈ নদীখন পাৰ হ’ব। তথাপি সি কাছক ক’লে—“হেৰা, নদীৰ সিপাৰত ভাল ঠাই থাকিবও পাৰে।” কাছই ক’লে—এৰা, বলা পাৰ হৈ যাওঁ।” কাছৰ পানীলৈ সিমান ভয় নাই; কেকোৰাই কিন্তু সিমান সাতুৰিব নোৱাৰে, বিপদ তাৰহে। সেইবাবে কেকোৰাই কাছক ক’লে—“বুজিছা, তোমাৰতো কোনো চিন্তাই নাই, মোৰ হৈ পানী দেখি ভয় লাগিছে। তুমিয়ে

যোৱাগৈ, মোৰ পানীত নামিবৰ সাহস নহয়। কি কৰিবা, আজিয়ে আমাৰ বিচ্ছেদ হ'ল।”

তেতিয়া কাছই ক'লে—“হেৰা বন্ধু, অনাহকতে ইমান ভয় কৰিব লাগে কিয়? মই তোমাৰ কাষতে আছোঁ নহয়। বন্ধুনো কাক বোলে? সম্ভৱ কালত হেচা মাৰি ধৰি বিপদৰ কালত এৰি দিয়া বিধৰ বন্ধু মই নহওঁ দেই, বুজিছা। মই এবাৰ যি বন্ধু পাতিলোঁ, সি আৰু লৰিব নোৱাৰে। মৰণেহে আমাক ফালিব পাৰিব। তুমি মোৰ পিঠিত উঠা। ময়েই তোমাক সিপাৰত থৈ দিম। তাত আমি দুয়ো ভাল ঠাই পালে বসতি আৰম্ভ কৰিম, বুজিছা?”

কাছৰ কথাত কেকোৰাৰ কিবা নহয় বুলিবৰ খল থাকিব পাৰে? বহল কাছৰ চলঙত বহিল

কেকোৰা, কাছই নদীত সাতোৰ মেলিলে। বন্ধুৰে যাতে পানীত কষ্ট নাপায় তাৰ বাবে সাৱধান হ'ল কাছ। নদীৰ মাজ ভাগত কাছই তাৰ চলঙৰ পৰা শব্দ শুনিবলৈ পালে—এৰা কিহৰ শব্দ হ'ল? কাছৰ চিন্তা লাগিল আৰু কেকোৰাই শুধিলে—“বন্ধু, মোৰ পিঠিত এইয়া কিহৰ শব্দ উঠিছে?”

কেকোৰাই কলে—“তোমাৰ খহটা পিঠিখন দেখি গাঁত কৰিব পাৰিনে কি মই চেষ্টা কৰি চাইছোঁ।”

কাছই ক'লে—“তোমাক মই পিঠিত তুলি বহন কৰি আহিছোঁ, তুমিয়ে আকৌ মোৰ পিঠিত গাঁত কৰিবলৈ বিচাৰিছা। ইনো কোন জগতৰ কথা?”

কেকোৰাই ক'লে—“এইয়া মোৰ স্বভাৱ। মই গাঁত কৰি ভাল পাওঁ—লাগিলে সি বন্ধুৰ পিঠিয়েই হওক বা আন ঠাইয়েই হওক। মই এই স্বভাৱ এৰিব নোৱাৰোঁ।”

কাছই ক'লে—“বৰ ভাল কথা শুনালা বন্ধু। মোৰো এটা স্বভাৱ আছে। তুমিতো জানাই যে মই এনেকৈয়ে সদায় সাঁতুৰি নাযাওঁ, পানীত বুৰ মাৰি যোৱাহে মোৰ বাবে সহজ। মই এই স্বভাৱ নেৰোঁ।”

এই বুলি কাছই বুৰ মাৰিলে। কেকোৰা তপ কৰে পানীত ওপঙি গ'ল। শেহত নদীৰ কোবাল সোঁতে কেকোৰাক কোনোবা ধুৰুৰী পোৱালেগৈ। পানীৰ কোবত কেকোৰাৰ প্ৰাণবায়ু উৰি গ'ল।

চিকাৰী, শিয়াল আৰু নাহৰ ফুটুকী

এজন চিকাৰীয়ে এটা শিয়াল দেখি ভাবিলে—
ইয়াৰ নেজডাল নিব পাৰিলে কোনো তিৰোতাক
বেচি যথেষ্ট অৰ্থ পাম। এই কথা ভাবি চিকাৰীয়ে

অন্য চিকাৰ এৰি শিয়ালৰ পাচ ললে আৰু কেনেকৈ
মাৰিব পাৰি তাৰেই বুধি সাজিলে।

পিছে অলপ দূৰ গৈ শিয়ালটো গাঁতত সোমাল
চিকাৰী গাঁতৰ কাষত উপস্থিত হ'ল আৰু চিন্তা

কৰি থিৰাং কৰিলে—গাঁত খান্দি শিয়াল মৰা টান।
এতেকে অইন এটা বুধি উলিয়াব লাগিল। এই
কথা ভাবি সি শিয়ালৰ গাঁতৰ কাষতে আন এটা
দ' গাঁত খান্দি তাৰ ওপৰত শুকান পাত-চোট দি
ঢাকি থলে, যাতে শিয়াল ওলাই আহি সেইটো গাঁতত
পৰে। চিকাৰীয়ে গাঁতৰ কাষতে কেইডোখৰমান
কেঁচা মঙহো পেলাই থলে।

কিছু পৰৰ পিছত শিয়াল সঁচাকৈয়ে গাঁতৰ পৰা
ওলাই আহিল আৰু তাৰ গাঁতৰ কাষত সিচৰিত
হৈ থকা কেঁচা মঙহোৰ দেখি লোভ লাগিল। পিছে
তাৰ মহা চিন্তা হ'ল—এইবোৰ কোনে সিচি থৈ গ'ল?
নিশ্চয় ইয়াত কিবা ফন্দ আছে। জিভাতকৈ তাৰ
মন ডাঙৰ বন্ধু হ'ল। সি মঙহ খোৱাৰ আশা
এৰিলে। তাৰপৰা আঁতৰি অলপ দূৰৈত জোপোহাৰ
আঁৰ লৈ কি ঘটনা ঘটে চাবলৈ সি অপেক্ষা
কৰিলে।

ইফালে গছৰ ওপৰত খাপ দি আছিল চিকাৰী।
মনত কিমান আশা! কিন্তু শিয়ালে মঙহ খুঙি
আঁতৰি যোৱাত পোনতে যদিও বেজাৰ পালে, পিছ
মুহূৰ্ত্তত আকৌ ভাবিলে—শিয়ালে ক'ত মঙহৰ লোভ
এৰিব পাৰিব? আপুনি আহিব শিয়াল। এই
বুলি ভাবি চিকাৰী গছতে পৰ দি থাকিল। পৰ
দি থাকোঁতে চিকাৰীৰ চিলমিলকৈ টোপনি আহিছিল।
এনে হেন সময়ত আহিল এটা নাহৰ ফুটুকী বাঘ।

বাঘে মঙহৰ গোক পাই লোভত থাকিব নোৱাৰি আগবাঢ়ি আহোঁতে চিকাৰীয়ে খান্দি থোৱা দ গাঁতত পৰি গ'ল। বাঘ গাঁতত পৰোঁতে এটা শব্দও হৈছিল। সেই শব্দ শুনিহে চিকাৰীৰ টোপনি ভাঙিল। সি ভাবিলে—এইবাৰ শিয়াল গাঁতত পৰিছে। কোৱা-কোৱিকৈ শিয়াল ধৰিবহে লাগে।

শিয়ালৰ নেজৰ লোভত চিকাৰী হিতাহিত জ্ঞান ৰহিত হ'ল। পোনেই জাপ মাৰি গাঁতত সোমাই শিয়াল বুলি বাঘক হেঁচা মাৰি ধৰিলে চিকাৰীয়ে। বাঘো আচৰিত হ'ল। এনেয়ে গাঁতত পৰি ওলাব নোৱাৰি খঙত ক'ব নোৱাৰা হৈ আছিল, তাতে সেই অৱস্থাত মানুহজনক পাই একো নাভাৰি হাতোৰাৰ নথ পুতি ধৰি চিকাৰীৰ আধ্যা পেলালে। বাঘো তাতেই পৰি ৰ'ল। খাবলৈ নাপায় তাৰো গাঁততেই মৰণ মিলিল।

আগ-পিছ বিবেচনা নকৰাকৈ কাম নকৰিলে বিপদৰ সমুখীন হোৱা স্বাভাৱিক কথা। চিকাৰী আৰু বাঘে বাক ভাল বেয়া ভাবি চাইছিলনে?

ভালুক আৰু মালী

এজন মালীৰ এখন নিজা বাগিছা আছিল। ফল-ফুলেৰে বাগিছা চালে চকু ৰোৱা হৈছিল। মালীয়ে নিজে পুৱাৰে পৰা গধূলিলৈকে বাগিছাতে কাম-কাজ কৰি থাকে। নানা ফুলৰ শোভা দেখি, পকা ফলৰ ৰূপত বিভোল হৈ মালীয়ে নিজৰ পৰিশ্ৰমৰ বাবে গোৰুৰ অনুভৱ কৰে। তাৰ মনত সেইখন বাগিছা আছিল—স্বৰ্গৰ নন্দন কানন।

মালীৰ নন্দন কাননলৈ কত বিধৰ অতিথি উৰা মাৰি আহে আৰু যায় তাৰ অন্ত নাই। মাথোন সৰু সৰু লৰা-ছোৱালীকহে মালীয়ে বাগিছাত সোমাবলৈ নিদিছিল। বাগিছাত সোমোৱাত মালীয়ে কোনো বেয়া নেপায়; কিন্তু ক'ৰবাত ফুল এটা ছিগিলেও মালীয়ে নিজৰ গাত দাৰে ঘাপ মৰা যেন পায়। সেইবাবে শাসন কৰিব নোৱাৰা কাকো সি বাগিছাত সোমাবলৈ নিদিয়ে। কিন্তু উৰণীয়া চৰাই-চিৰিকটিক আৰু মালীয়ে কি বাধা দিব! আৰু বাধাও নিদিয়ে সি; কিয়নো নানা ৰঙৰ চৰাই-চিৰিকটি আহি তাৰ বাগিছা আৰু তুলিহে ধৰে। সিও ভোমোৰাৰ গুণগুণনি, চৰাইৰ আপোন-পাহৰা মধুৰ গীত শুনি

দিনৰ ভাগৰ মাৰে, ফুলৰ জোপোহাৰ তলত জিৰায়। মালীয়ে মনে মনে ভাবে—কি মধুৰ, কি মধুৰ ফুল-লতাৰে শোভন এই বাগিছা! চাৰিওপিনে ভগবানৰ মহিমা প্ৰকাশ পাইছে।

অকলে অকলে বাগিছাত কাম কৰি মালীৰ ক্ৰমে ভাল নলগা হ'ল। সি তাৰ সঙ্গী বিচাৰি বাহিৰ ওলাল। বহুদূৰ ঘূৰি ফুৰিও সি কোনো সঙ্গী গোটাব নোৱাৰিলে। শেহান্তৰত সন্ধিয়া পৰত সি এটা পাহাৰৰ নামনিত উপস্থিত হ'ল। অতিশয় বিষন্ন মনেৰে মালীয়ে পুনৰ বাগিছালৈ ঘূৰি আহিব খুজিছে, এনেতে দেখিলে—এটা ভালুক পাহাৰৰ পৰা নামি আহিছে।

কলা-মলা ভালুক দেখি মালীৰ চুলিৰ আগে জীৱ যোৱা যেন হ'ল। এনে অৱস্থাত পলায় সৰাৰো কোনো উপায় নেদেখি ঠাই নেৰি তাতেই ব'ল। হোক-হোকাই ভালুক কাষ চাপি আহিল মালীৰ। মালীয়ে আথে-বেথে বহু দিনৰ চিনাকিৰ দৰেই ব্যৱহাৰ কৰা দেখুৱাই ভালুকক ক'লে—“আহা বন্ধু, তোমাকেই বিচাৰি আছিলোঁ মই। তোমাৰ দৰে বন্ধুক লগ পোৱাটো ভাগ্যৰেই কথা বুলিব লাগিব। শুনা বন্ধু, সুন্দৰ বাগিছা এখন মই সাজিছোঁ,—কিমান কষ্ট আৰু শ্ৰম কৰিছোঁ তাক আৰু হুনাই কি ক'ম। এতিয়া মোৰ শ্ৰমৰ ভাগ ল'বলৈ আৰু সুন্দৰ বাগিছাৰ ফল-মূল উপভোগ কৰিবলৈ মোক এজন সঙ্গী লাগে।

কিমান বিচাৰিলোঁ, মনৰ লগত খাপ খোৱা সঙ্গী নাপালোঁ, শেষত তুমি আহিছা। এতিয়া ব'লা—আমি দুয়ো একেলগে বসতি কৰি জীৱনৰ বাকী ছোৱা কাল কটাওঁ।”

ভালুকে ক'লে—“তোমাৰ প্ৰস্তাৱত মই বৰ সন্তোষ পালোঁ। মোৰ আন কোনো নাই। আমি দুয়ো মাৰ বান্ধি থাকোঁ ব'লা।”

দুয়ো বাগিছা পালেহি। নতুন বন্ধু, কেঁচা গাখীৰৰ দৈৰ দৰেই এঠা—মৰম-চেনেহৰ কোনো সীমা নাই। ভালুক বাগিছাত গোৰেৰে ঘূৰি ফুৰে। সি আৰু ফুলৰ সৌন্দৰ্য্য কি বুজি পায়? তাক মাথো লাগে পকা ফল-মূল খাবলৈ। বাগিছাৰ মাজত থকা পুখুৰীত পিয়াহ লাগিলেই পানী খাই সি পিয়াহ পলুৱায় আৰু গভীৰভাৱে টোপনি গৈ নিশা কটায়।

এদিন মালী পুৱাৰে পৰা কোৰ ধৰি থকা ভাগৰত গছ এজোপাৰ ছাঁৰ তলত জিৰণি লৈছিল। ভালুক বন্ধুক মাতি আনি মালীয়ে কৈছিল,—“বন্ধু মই ক্ষন্তেক জিৰাওঁ। তুমি কোনোবাই ফল-মূল খাইনে কি চাবা। আৰু মাখিবোৰৰ অত্যাচাৰত শুব নোৱাৰি। পাৰিলে মাখিও খেদাবা দেই।”

মালীৰ ঘোৰ ঘোৰ টোপনি আহিল। ভালুক ৰখীয়া হ'ল। এনেতে সি দেখিলে—এটা মাখি মালীৰ মূৰত পৰি আছে। ভালুকে ভাবিলে—ৰবি, মাখি তোক শেষ কৰে। ইমান আমনি তই দিছ কৈলে?

এইবুলি সি ওচৰৰ পৰা এটা গধুৰ শিল আনি
মাথিটোৰ গালৈ মাৰি দিলে জোৰেৰে। মাথি আৰু

ম'ৰে ক'ত? মালীৰ মূৰ দুছিটা হ'ল আৰু কেবলি
মাৰি মালীৰ তাতেই পঞ্চত্ৰু প্ৰাপ্তি হ'ল।

কাৰোবাৰ লগত বন্ধুত্ব কৰাৰ পূৰ্বে সকলো
কথা ভাবি-চিন্তি চোৱা যুগুত। অজান লোকৰ
সৈতে বন্ধুত্ব কৰিলে বিপদ হোৱা স্বাভাৱিক। কথাতে
কয়—অচিন কাঠৰ খোৰাকো নলগাবা। মূৰ্খ বন্ধু
শত্ৰুৰ সমতুল্য। মূৰ্খ পশুৰ লগত বন্ধু পাতিলে
আৰু কি ভাল দশা হব পাৰে বাক?